

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Opetusalan ammattijärjestö OAJ kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kantanaan seuraavaa:

OAJ:n näkemyksen mukaan tavoitteet sinällään ovat kannatettavia, mutta keinojen osalta olemme varautuneita ja näemme niissä haasteita.

Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen 50 % ikäluokasta vuoteen 2030 mennessä on tärkeä tavoite. OAJ:n näkemyksen mukaan tavoitteen toteutuminen edellyttää ensisijaisesti korkeakoulutuksen resurssien vahvistamista. Koulutustason nostoa ei saa tavoitella oppimistavoitteita madaltamalla.

Jotta koulutuksen laatu voidaan varmistaa ja huolehtia koulutuksen läpäisyn parantamisesta, näemme tärkeänä, että huolehditaan riittävästä oppimisen tuesta ja ohjauksesta, henkilöstön riittävydestä sekä henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvoinnista.

Hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena on tarjota mahdollisuus korkeakoulututkinnon suorittamiseen mahdollisimman monelle sellaiselle henkilölle, jolla tutkintoa tai opiskeluoikeutta ei vielä ole. Lisäksi hallituksen tavoitteena on vapauttaa vailla aktiivista käyttöä olevien opiskeluoikeuksien vaatimia resursseja koulutustarjontaan ja koulutukseen laadun kehittämiseen sekä kannustaa opiskelijoita suunnitelmallisempaan opiskeluun ja suorittamaan korkeakoulututkinto laissa säädettyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa.

Esitys tällaisenaan kaventaa opiskelijoiden opiskelumahdollisuuksia ja heikentää monialaisen osaamisen hankkimista. Esitys osaltaan voi entisestään nostaa opiskelijan kynnystä hakeutua opiskelemaan.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Esitys ei ole mielestämme lähtökohtaisesti kannatettava. Korkeakoulutusta kehitetään liian sirpaleisesti. Kun muutoksia tehdään, voi niillä olla tiedostamattomia yhteisvaikutuksia.

Esityksessä ei tule riittävästi ilmi se, että jatkossa ne toimet, joita jo on meneillään, pienentävät toista samantasoista tutkintoa suorittavien määrää. Tästä esimerkkinä sote-alan koulutusuudistus tai mahdolliset korkeakoulujen sisäisten siirtymähakujen kehittyminen niin, että opiskelijan ei tarvitse hakeutua uudelleen yhteishaun kautta opiskelijaksi.

Näemme, että ensisijaisesti korkeakouluille tulisi luoda kannustumia rakentaa selkeitä sisäisen siirtymän reittejä niille aloille, joilla se on mahdollista. Hakupainealat ovat tässä oma lukunsa.

Yksi mahdollisuus vahvistaa toisen asteen jälkeistä hakeutumista korkeakouluihin, on pienentää pelkoa siitä, että opintoihin hakeutuva menettää ensikertaisuuden hakijana, jos ottaa vastaan korkeakoulupaikan. Ensikertaisuus tulisikin määritellä uudelleen esimerkiksi siten, että alle 60 opintopisteen opintosuoritus ei vielä vie ensikertaisuuden statusta. Uudelleen määrittely voisi avata nuorille uskallusta hakeutua nopeammin korkeakouluopintoihin. Lisäksi korkeakoulujen, lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä väylä- tai kurkistusopinnoissa on vahvistettava edelleen.

Osaamisen päivittämisestä tai laajentamisesta ei saa tehdä hankalaa. Yhden opiskeluoikeuden säännös edellyttää myös jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien kehittämistä pikaisesti, jotta nuorille ja jo työelämässä oleville voidaan tarjota näkymiä ja koulutuksellista jatkumoa oman osaamisen kehittämisessä. Korkeakouluilla pitää olla mahdollisuus myös jatkossa turvata asianmukainen mahdollisuus päästä koulutukseen myös korkeakoulututkinnon suorittaneille.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Korkeakouluille uudesta säädöksestä aiheutuu hallinnollista lisätyötä, kuten vaikutusarvioinnissa on arvioitu. Lisätyön määrää suhteessa säädöksen myötä saatavaan hyötyyn ei ole tarkemmin kuitenkaan arvioitu.

Vaikutusarvioinnissa arvioidaan tämän uudistuksen nostavan ensikertaisille suunnattujen aloituspaikkojen määrää 1500 aloituspaikalla, ja kaikkien kasautumista estävien toimien nostavan ensikertaisten osuutta valintakohteissa puolestaan nykyisestä 70 prosentista 85 prosenttiin. Se, onko

se paljon vai vähän, pitäisi vaikutusarvioinnissa suhteuttaa korkeakoulujen nykyisiin aloituspaikkamääriin, korkeakouluille aiheutuvaan työmäärään sekä vaikutuksiin opiskelijoiden käyttäytymisessä suhteessa opiskelupaikan valintaan ja ajankohtaan toiselta asteelta siirtymisen jälkeen.

Esityksen vaikutusarvioinnissa todetaan, että ilman säädöstä jo puolet korkeakouluopiskelijoista luopuu opiskeluoikeudestaan uuden opiskelupaikan saatuaan. Tätä havaintoa vasten voi kysyä: tuoko opiskeluoikeuden rajaaminen säädöksellä sellaista merkittävää hyötyä mahdollisiin haittoihin nähden, että se kannattaa tehdä?

Esityksestä ei käy ilmi, kuinka vapautuneet resurssit kohdentuisivat suoraan ensikertaisille, kun opiskelupaikasta luopuneet ovat yleensä korkeamman vuosikurssin opiskelijoita kuin ensivuotisia.

Vaikutusarviointi ei ota huomioon jo menossa olevien tutkintokoulutusten uudistusten vaikutuksia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan tutkintokoulutusuudistukset vaikuttavat vaikutusarvioinnissa käytettyihin lukuihin pienentävästi.

Nykyisellään opiskelija voi vastaanottaa yhden samana lukukautena alkavan tutkintoon johtavan opiskelupaikan. Ensikertalaisen aseman puolestaan opiskelija menettää heti ensimmäisen korkeakoulupaikan vastaanottaessa. Ensikertalaisuuden menettäminen on osaltaan hidastanut joillakin nuorilla korkeakoulutukseen hakeutumista nostamalla kynnystä tehdä kerralla oikea valinta. Osa on myös lähtenyt korottamaan toisen asteen tutkinnon arvosanojaan opiskelijavalintoja silmällä pitäen sen sijaan, että olisi hakeutunut toiselle alalle korkeakoulutukseen. Yhden opiskelupaikan säännös puolestaan voi tehdä alaa tai koulutusala vaihtamisesta vaikeampaa, jos opiskelija pelkää, ettei kykene saattamaan päätökseen tutkintoa, johon on siirtynyt.

Tilastot osoittavat, että tällä hetkellä koulutustason nosto on lähtenyt etenemään nuorempien ikäluokkien osalta. Pelkona on, että tiukentamalla säädöksiä ja lakkauttamalla suoraan vanha samantasoinen opinto-oikeus uuden alkaessa heikennämme opiskelijoiden tulevaisuuden näkymiä, joilla voi olla vaikutusta nuorten koulutuksiin hakeutumisiin jo ensi vaiheessa. Vaikutusarvioinnissa sivuttiin tätä skenaariota maininnalla.

Pohtimatta on jäänyt myös se, miten suhtaudumme kansainvälisiin opiskelijoihin, joilla on jo korkeakouluopiskelupaikka kotimaassaan. Yhtenäinen eurooppalainen korkeakoulutusalue avaa uusia ja laajempia kouluttautumisen mahdollisuuksia ja samalla nostaa esille uusia kysymyksiä esimerkiksi yhdenvertaisesta kohtelusta.

Muut huomionne esityksestä

Meidän tulisi sallia nykyistä laajemmin nuorille oman alan etsimisen mahdollisuuksia eikä pakottaa heitä tiukkaan opintoputkeen ja nuorten näkökulmasta ehdottomilta näyttäviin valintoihin. Osa aloista vaatii edelleen kahta tutkintoa ja esitys osaltaan tulee rajoittamaan tätä päteväytymistä.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Tanskanen Hanna
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry